İLAHİYAT ALANINDA

Güncel Çalışmalar

Editör
Doç. Dr. Mehmet ŞANVER

Vizetek
Yayıncılık

İLAHİYAT ALANINDA GÜNCEL ÇALIŞMALAR

Editör

Doç. Dr. Mehmet ŞANVER

Vizetek
Yayıncılık

İLAHİYAT ALANINDA GÜNCEL ÇALIŞMALAR

Editör

Doç. Dr. Mehmet ŞANVER

Yazarlar

Ahmet ÖKDEM – Celal BÜYÜK – Mehmet ERKAN – Muhammed KIZILGEÇİT
Nermin HANAY – Selami YALÇIN – Şeyma Nur KAYACAN – Yasin DURSUN

E-ISBN: 978-625-382-328-3

DOI: 10.54637/vizetek.9786253823283

Copyright © Vizetek
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap, elektronik (e-kitap) formatlarında yayımlanmaktadır.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Tasarımcısı / Koordinatörü: Büşra ÇOLAKOĞLU
Kapak Tasarımı ve Mizanpaj: Ahmet TUNÇDEMİR
Baskı: Ankara | Haziran, 2026

Materyal Türü: Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)
Elektronik Yayın Formatı: PDF
Elektronik Yayın Tipi: Adobe Ebook Reader

Vizetek
Yayıncılık

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

ÖN SÖZ

İnsan, var olduğu günden beri yalnızca içinde yaşadığı dünyayı değil; kendisini, hayatı, evreni ve bütün bunların ardındaki anlamı da kavramaya çalışmıştır. Bu arayış, insanlık tarihinin en eski ve en sürekli entelektüel faaliyetlerinden biridir. Kimi zaman aklın rehberliğinde felsefeye, kimi zaman gözlem ve tecrübeye dayalı bilimlere, kimi zaman da vahyin aydınlığında şekillenen dinî bilgiye yönelen insan, her çağda varoluşuna yön veren temel soruların peşinden gitmiştir. Bu bakımdan ilâhiyat, yalnızca dinî metinleri konu edinen bir ilim alanı değil; insanın hakîkat arayışını, inanç tecrübesini, ahlâkî sorumluluğunu ve medeniyet tasavvurunu anlamaya çalışan köklü bir ilim geleneğidir.

İlâhiyat ilimleri, asırlar boyunca vahyin doğru anlaşılması, dinî bilginin güvenilir yöntemlerle yorumlanması ve bu bilginin bireysel ve toplumsal hayata sağlıklı biçimde aktarılması amacıyla gelişmiş; tefsir, hadis, kelâm, fıkıh, tasavvuf, İslâm tarihi, din felsefesi, din sosyolojisi, din psikolojisi ve din eğitimi gibi birçok disiplin bu ortak ilmî çabanın farklı tezahürleri olarak ortaya çıkmıştır. Her biri kendine özgü yöntem ve kavramsal çerçeveye sahip olmakla birlikte, bu disiplinlerin tamamı aynı hakikat arayışının farklı yönlerini temsil etmektedir. İlâhiyatın zenginliği de tam olarak bu çok katmanlı yapısından kaynaklanmaktadır.

Ancak hiçbir ilim geleneği, yalnızca geçmişin birikimini koruyarak varlığını sürdüremez. Bilimsel gelişmenin temel şartlarından biri, geleneği muhafaza ederken onu yeni bilgi, yeni yöntem ve yeni bakış açılarıyla sürekli yeniden üretmektir. Bugün ilâhiyat araştırmaları da böylesine dinamik bir sürecin içerisindedir. Bir taraftan klasik kaynaklar yeniden okunmakta, diğer taraftan çağdaş dünyanın ortaya çıkardığı yeni meseleler ilmî araştırmaların konusu hâline gelmektedir. Böylece ilâhiyat, tarihî mirası koruyan statik bir bilgi alanı olmaktan ziyade, geçmiş ile gelecek arasında sürekli bir ilmî etkileşim kuran canlı bir disiplin olarak varlığını sürdürmektedir.

Yaşadığımız çağ, insanlık tarihinin en hızlı değişim dönemlerinden birine sahne olmaktadır. Bilgi üretim biçimlerinin değişmesi, dijital teknolojilerin gündelik hayatı yeniden şekillendirmesi, küreselleşme, kültürel çoğulculuk, hızlı toplumsal dönüşümler ve bireyselleşme süreçleri; din, inanç ve değer alanlarını da doğrudan etkilemektedir. İnsanların bilgiye ulaşma yolları değişmekte, otorite anlayışları yeniden şekillenmekte, dinî tecrübeler farklı biçimlerde yaşanmakta ve özellikle genç kuşakların dinle kurduğu ilişki yeni boyutlar kazanmaktadır. Bu gelişmeler, ilâhiyat araştırmalarını yalnızca klasik meseleleri yeniden ele almaya değil, aynı zamanda çağdaş problemlere ilmî çözümler üretmeye de davet etmektedir.

Bununla birlikte, çağdaş problemlere yönelmek, klasik ilmî mirastan uzaklaşmak anlamına gelmemektedir. Aksine sağlam bir gelecek ancak güçlü bir ilmî geçmiş üzerine inşa edilebilir. Klasik kaynakların ortaya koyduğu yöntem, kavram ve düşünce birikimi, günümüz araştırmaları için vazgeçilmez bir referans olmaya devam etmektedir. Bu nedenle güncel ilâhiyat araştırmaları, bir taraftan tarihî mirası dikkatle okumayı, diğer taraftan modern dünyanın ortaya çıkardığı yeni soru ve ihtiyaçları doğru analiz etmeyi birlikte başarmak durumundadır.

İşte **İlâhiyat Alanında Güncel Çalışmalar** başlıklı bu eser, böyle bir anlayışın ürünü olarak hazırlanmıştır. Farklı üniversitelerde görev yapan araştırmacılar tarafından kaleme alınan bu çalışmalar, ilâhiyatın çeşitli disiplinlerinde yürütülen güncel araştırmaları aynı çatı altında buluşturmayı amaçlamaktadır. Kitapta yer alan bölümler konu, yöntem ve disiplin bakımından birbirinden farklı görünse de tamamı ortak bir ilmî hassasiyet etrafında birleşmektedir: Dinî bilgiye bilimsel yöntemlerle yaklaşmak, klasik literatür ile çağdaş akademik tartışmalar arasında sağlıklı bir ilişki kurmak ve ilâhiyat araştırmalarına yeni bakış açıları kazandırmak.

Eserin ilk bölümünde, Batı düşüncesinde "inanç" kavramının geçirdiği tarihsel dönüşüm ele alınmakta; özellikle iman ile inanç kavramları arasındaki ayrım, modern din felsefesi çerçevesinde kapsamlı biçimde incelenmektedir. Kavramların tarih içerisinde kazandığı yeni anlam katmanları analiz edilirken, Batı düşüncesinin din anlayışında meydana gelen değişimlerin epistemolojik ve teolojik yansımaları da değerlendirilmektedir. Böylece okuyucu, yalnızca bir kavram incelemesiyle değil, aynı zamanda modern din düşüncesinin temel meselelerinden biriyle karşı karşıya gelmektedir.

İkinci bölüm, çağımızın en çok tartışılan toplumsal gruplarından biri olan Z kuşağını dinî şüphe olgusu ekseninde ele almaktadır. Kuşak teorileri, gençlik çalışmaları ve din psikolojisi literatürü ışığında yürütülen bu değerlendirme, gençlerin dinle kurdukları ilişkinin basit genellemelerle açıklanamayacağını göstermekte; dinî şüphe olgusunun sosyal, psikolojik ve kültürel boyutlarını çok yönlü biçimde analiz etmektedir. Özellikle din eğitimi açısından dikkat çekici tespitler içeren bu çalışma, günümüz gençliğinin dinî yönelimlerini anlamaya yönelik önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır.

Üçüncü bölüm, Türk din sosyolojisi geleneğinin din eğitimi düşüncesine yaptığı katkıları tarihsel gelişim içerisinde ele almaktadır. Türk sosyoloji geleneğinin öncü isimlerinden hareketle din eğitiminin yalnızca bireysel bir öğretim faaliyeti olmadığı; aynı zamanda toplumsal yapı, kültürel süreklilik ve sosyal değişim süreçleriyle yakından ilişkili olduğu ortaya konulmaktadır. Böylece din sosyolojisi ile din eğitimi arasındaki karşılıklı etkileşim disiplinlerarası bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir.

Dördüncü bölüm, hadis metinlerinin anlaşılmasında dilsel çözümlemelerin önemini merkeze almaktadır. Hadis şerhlerinde sıkça karşılaşılan "kâne + muzâri fiil" terkibinin süreklilik ifade edip etmediği meselesi, klasik şerh literatürü çerçevesinde ayrıntılı olarak incelenmekte; lafız, bağlam ve yorum ilişkisi başarılı örneklerle ortaya konulmaktadır. Bu çalışma, Arap dili ile hadis usulü arasındaki güçlü ilişkinin somut örneklerinden birini teşkil etmektedir.

Beşinci bölüm, estetik düşünceden hareketle din felsefesine uzanan özgün bir tartışma ortaya koymaktadır. Ergon ve parergon kavramları üzerinden merkez, sınır ve eklenti problemleri; Antik Yunan'dan Kant'a, Derrida'dan çağdaş hermenötik tartışmalara kadar uzanan geniş bir düşünce perspektifi içerisinde değerlendirilmektedir. Böylece estetikte geliştirilen kavramsal tartışmaların dinî anlamın oluşumu ve yorum süreçlerine sağlayabileceği katkılar dikkat çekici biçimde ortaya konulmaktadır.

Altıncı bölüm ise İslâm tarihinin önemli şahsiyetlerinden biri olan Kümeyt el-Esedî'nin hayatını, edebî kişiliğini ve eserlerini ele almaktadır. Erken dönem İslâm tarihindeki siyasî gelişmeler ile Arap şiiri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışma, klasik kaynaklara dayalı titiz yaklaşımıyla hem Arap dili ve edebiyatı hem de İslâm tarihi araştırmalarına önemli katkılar sunmaktadır.

Kitabın yedinci ve son bölümünde ise insan psikolojisinin dinî görünümlü yapılar tarafından nasıl istismar edilebildiği, FETÖ örneği üzerinden ele alınmaktadır. Çalışmada; yoksulluk, aidiyet, güven, minnet, dinî ve millî değerlere bağlılık gibi temel psikolojik eğilimlerin manipülasyona açık yönleri, Kur’an ve sünnet perspektifinden değerlendirilmekte; bireysel ve toplumsal bilinçlenmenin önemi üzerinde durulmaktadır. Böylece eser, din psikolojisi ile din eğitimi, ahlâk ve toplumsal güven ilişkisini güncel bir problem üzerinden ele alarak okuyucuya eleştirel ve analitik bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir.

Bu yedi çalışma birlikte değerlendirildiğinde, eserin yalnızca farklı konuları bir araya getiren bir derleme olmadığı açıkça görülmektedir. Aksine kitap, ilâhiyatın çok disiplinli yapısını bütüncül bir bakış açısıyla yansıtan; klasik ilim geleneği ile çağdaş akademik araştırmaları aynı ilmî zeminde buluşturan ortak bir düşünceyi temsil etmektedir. Bir tarafta klasik metinlerin dil ve yorum problemleri, diğer tarafta modern toplumun dinî tecrübeleri, psikolojik yönelimleri ve dinî istismara açık alanları; bir tarafta tarihsel şahsiyetler ve gelenek, diğer tarafta günümüz insanının anlam arayışı... Bütün bu çalışmalar, ilâhiyatın geçmişi anlamaya çalışırken bugünü ihmal etmeyen; bugünü anlamlandırırken de tarihî birikimden kopmayan bütüncül karakterini göstermektedir.

İlâhiyat araştırmalarının geleceği, disiplinler arasında kurulacak sağlıklı iletişime ve farklı bakış açılarının ilmî zeminde buluşmasına bağlıdır. Günümüzde herhangi bir dinî meseleyi yalnızca tek bir disiplinin sınırları içerisinde değerlendirmek çoğu zaman yeterli olmamaktadır. Dinî olgular; tarih, dil, sosyoloji, psikoloji, felsefe ve eğitim gibi farklı alanların katkısıyla daha kapsamlı biçimde anlaşılabilmektedir. Bu sebeple disiplinlerarası çalışmalar, ilâhiyat araştırmalarının geleceği açısından önemli bir imkân sunmaktadır. Elinizdeki eser de bu anlayışın mütevazı bir örneğini teşkil etmektedir.

Hiç şüphesiz her akademik çalışma, kendisinden önce ortaya konulan ilmî birikimin üzerine inşa edilir ve aynı zamanda kendisinden sonra yapılacak araştırmalar için yeni imkânlar oluşturur. Bilimsel gelişme, kesin hükümlerin çoğalmasından ziyade, doğru soruların derinleşmesiyle mümkün olur. Bu sebeple bir araştırmanın gerçek değeri, yalnızca ulaştığı sonuçlarda değil; yeni düşüncelere, yeni tartışmalara ve yeni araştırmalara açtığı ufukta aranmalıdır.

Temennimiz odur ki bu eser, ilâhiyat alanında çalışan akademisyenlere, araştırmacılara, lisansüstü öğrencilere ve konuya ilgi duyan bütün okuyuculara fayda sağlayan bir başvuru kaynağı olmasının yanında, yeni ilmî çalışmaların ortaya çıkmasına da mütevazı bir katkı sunsun. Eğer bu kitap, okuyucusunu yeniden düşünmeye, farklı disiplinler arasında yeni bağlantılar kurmaya ve ilâhiyatın zengin ilmî mirasını çağın meseleleriyle birlikte değerlendirmeye teşvik edebilirse, hazırlanış amacına ulaşmış olacaktır.

Bu eserin ortaya çıkmasında ilmî emeklerini paylaşan kıymetli bölüm yazarlarına teşekkür ediyor; çalışmanın akademisyenlere, lisansüstü öğrencilere, ilâhiyat alanında eğitim ve araştırma faaliyetlerini yürüten bilim insanlarına, farklı disiplinlerde çalışan araştırmacılara ve ilâhiyatın zengin ilmî mirasını güncel meselelerle birlikte anlamaya çalışan bütün okuyuculara katkı sağlamasını temenni ediyorum.

Doç. Dr. Mehmet ŞANVER
Editör

İÇİNDEKİLER

1 BÖLÜM

Batı Düşüncesinde 'İnanç' Kavramının Dönüşümü ve İman-İnanç Ayrımı..... 1

Celal BÜYÜK

2. BÖLÜM

Z Kuşağı ve Dini Şüphe Üzerine Teorik Bir İnceleme 14

Şeyma Nur KAYACAN

Muhammed KIZILGEÇİT

3. BÖLÜM

Türk Din Sosyolojisi Geleneğinde Din Eğitimi Düşüncesi 44

Mehmet ERKAN

4. BÖLÜM

Hadis Şerhlerinde Devamlılığa Delâleti Açısından "Kâne + Muzâri' Fiil" Terkibinin Anlamları Ve Hadislerin Anlaşılmasındaki Etkisi..... 64

Ahmet ÖKDEM

5. BÖLÜM

Estetikten Din Felsefesine Merkez, Eklenti ve Sınır Problemi: Ergon ve Parergon 85

Nermin HANAY

6. BÖLÜM

Bir Siyâsî Fırka Şairi Olarak Kümeyt El-Esedî: Hayatı, Edebî Yönü Ve Eserleri 107

Yasin DURSUN

7. BÖLÜM

İnsan Psikolojisinin İstismarı-FETÖ Örneği..... 122

Selami YALÇIN